

ГОСПОДИН ПРОЛАЗНИ

Зиму је овде немогуће избећи. Половина мојих зидова је од стакла, кроз њих пуца поглед на Централ парк и његово голо дрвеће с гранама попут згрчених прстију, док су доле у дворишту чак и оне бестиднице од стабала трешњи на хладноћи почеле да попримају изглед уседелица. У мом модерном стану, оголеле гране дрвећа се удвостручују по блиставим зидовима, кухињи од нерђајућег челика, огледалима. Тамо где се не огледа дрвеће, огледа се моје лице које није увек радо виђено. Прошле недеље, рецимо, када ми је у посету дошла унука пуна планова за своје венчање и медени месец у Аргентини, показала сам јој слике са сопственог пута тамо пре много година и узнемирила је; након што је отишла, дуго сам стајала и опипавала образе, гледајући жену утиснуту у челик врата лифта како ради то исто.

Не знам зашто сам рекла то што сам рекла. Вероватно ме је погодило што је, док је држала стару фотографију у руци, казала: „О боже, бако, била си тако лепа.” Узела сам јој слику из руке. Та осамнаестогодишња идиоткиња, која жмирка под аргентинским сунцем? Лепо лице, да, девојка способна да се добро обуче чак и без новца. Али дебела. Девојчица са фарме из Висконсина одгојена на пуномасном млеку и јабукама, тела издељаног од тоне глатког путера као оне статуе на локалном вашару.

„Драга”, рекла сам, „била сам грудва масти.” Моја унука, нек је жива и здрава – није ни близу тога да је пуначка као што сам ја била – гласно просикта: „Не, била си лепа”, и устаде да крене а да нисам стигла ни да притиснем образ уз њену руку пре него што је отишла.

После тога сам гледала у одраз госпође на вратима лифта и није ми се много допала. Шта год да је било то што сам ја, девојка с те фотографије, имала, исцурело је лагано с годинама – гума која се споро празни. У данима који су уследили, покушала сам да заборавим тај одраз с врата лифта обављајући уобичајене ствари – јога, фризерка, добротворни ручкови. Фотографија је данима остала да стоји окренута лицем надолу на стакленом столу, све док ме није пробудила усред ноћи инсистирајући да је поново погледам.

Прошла сам кроз мрачни стан и окренула фотографију како бих је видела на месечини. И ево је поново, млада поред мужа наслоњена на коринтски стуб хотела. Буенос Ајрес, 1956. Могла сам да осетим топло сунце на лицу, руку првог супруга у својој. Било је пролеће у Аргентини и град је био пун цвећа, пупољци су се свуда отварали, црвени хибискус на нашем балкону, руже и бугенвилеје у парковима. Тог дана кад је снимљена та фотографија, ветар је однекуд из удаљене џунгле донео огроман облак светлуцавоплавих лептира у град и истрчали смо напоље да их видимо. Деловало је као да град пулсира под ударом тих многобројних крила. На црно-белој фотографији, лептири су тек магловите траке иза нас, мада се једно створење сместило на џеп на грудима мог мужа, попут цвета. Он се мршти на сунцу, а ја се осмехујем, не лептирима или младожењи, већ човеку који држи камеру.

С времена на време волим да му име изгорим наглас: *Ансел ге Шер*. Као да само име донесе топлину у овај зимски град. Накратко смо били заједно у Аргентини када смо се и упознали, али нека врста наелектрисања нас је стално изнова спајала током наших живота. Муж и ја смо до тада били у Буенос Ајресу већ две недеље, мада мислим да нисмо много тога радили током те две недеље сем што смо јели огромне, блиставе шницле и трчали у кревет где смо, на наше девичанско чуђење, откривали сопствена тела. Пре брака смо били запали у неку врсту сврбеће пожуде, али, пошто смо били добра деца, сачекали смо да се венчамо да бисмо се почешали. Током меденог месеца, секс ми је и даље био стран: чудно спајање делова, мој сироти муж који стење након сваког подухвата, ја – широм отворених очију и питајући се да ли сам нешто пропустила током тих неколико махнутих минута. Открила сам сладострасну нежност док сам гладила крзнене уши свог мужа, и надала сам се да има још много тога што ћу научити током нашег вечног заједништва, како сам тада мислила.

Себе смо тада сматрали тако префињеним. Ја сам била добила стипендију за Универзитет Висконсина, девојка са фарме са шест сестара, талентом за шивење и математику, и провела сам прву годину на факултету сама, одбијајући да идем на састанке, одлазећи сваког викенда кући како бих помагала породици у обављању послова. Кад сам упознала свог будућег првог мужа на часу друштвене теорије и чула га како дебатује, упалила сам се као шибица. Током часа сам маштала о томе како му лижем лице.

Јадни човек, верујем да је још жив негде у Скотсдејлу или Санта Феу, стари имиграциони адвокат, дебео и шиштав. Кад сам га тек упознала, био је дете из њујоршке породице коју сам ја, с тадашњим оскудним знањем о богатству, сматрала прекомерно богатом. Носио је капут од кашмира и стално пушио лулу, док је мој отац себе чашћавао дуваном само једном недељно. Мој муж је имао ужагрене очи, привлачну нервозну енергију и страст за правдом која је с временом прерасла у комунистичку преданост, што је на крају разорило нашу заједницу. Кад ми је рекао да се у његовој породици при оброцима пије вино, расправља о књигама и да нагињу ка социјализму, остала сам без даха, ја – ћерка жене са фарме с крвљу пилића на рукама и чврстог либертинца с пенијем у цепу који је чекао друга да зазвече заједно.

Кад смо муж и ја, након што смо се венчали, дошли у Њујорк како бих упознала његову породицу, његова мајка (сва у твиду, с лицем авганистанског хрта) само ме је једном погледала, сломила се и почела да плаче на рамену свог мужа. Претпостављам да је у теорији било сјајно пригрлити масе, али никад није ни помислила да би масе могле бити тако плаве и румене у пракси.

Одмах потом смо одлетели у Буенос Ајрес, мој муж бесан због тога како су се његови родитељи понашали према мени. До оног дана када су се лептири спустили на град већ сам се заморила од његовог жилавог тела и наше беле собе с високом таваницом и балконом. Знак на вратима је саопштавао исту шалу свакога дана; енглески превод обавештења гостима, на којем је поздрав *Señor Pasajero* – „поштовани госте”, био несрећно преведен – „господине пролазни”. Првог дана муж и ја смо се смејали до суза називајући једно друго господин и госпођа пролазни, али

врло брзо се шала отрцала. Убрзо смо је заобилазили као да је у питању наш сопствени гаф, смрад у соби непознатог порекла.

И тако сам ја била немирна те ноћи када смо први пут видели Ансела де Шера, а постала сам још немирнија због нашег друштва за вечером – исто тек венчаног пара с којим смо се дружили откако смо стигли. Било је то млако пријатељство, настало пре због близине и младости него стварне наклоности; мушкарац је био попут увоштеног папира, а жена – мали браон пољски миш из неке одличне енглеске породице која је читала трач-часописе и преносила нам све што би у њима прочитала без обзира на то да ли смо хтели да слушамо или не. Причали смо о Рио де Жанеиру, где смо ишли након Буенос Ајреса, када су се врата отворила и ушао пар толико упадљив да се наш разговор зауставио. Жена је била оштрица, сва у костима и угловима, црна коса јој је била оштро исечена у равни браде, Францускиња, судећи по тихом говору који сам чула. Он је, с друге стране, био оличење хероја из књига које сам волела, насмејани, дотерани господин Рочестер, Родолф Буланжер, сер Перси Блејкни. Имао је лепо лице са финим, танким носем, широко постављене зелене очи, косу црну и сјајну као пумино крзно, касније сам открила да је била зализана уљем које је мирисало на нешто слатко. Огромни жути дијамант на његовој игли за кравату на тренутак је ухватио светлост свеће и весело нам намигнуо.

Сели су за сто поред прозора и наш разговор се наставио. Моја другарица-трачара је зацвркулала и нагнула се према мени.

„Не могу да верујем, не могу да верујем”, шапнула је, а лице јој је живнуло као никад до тад. „Ти људи”, рекла је, „то су Ансел де Шер и Лулу Фор.”

Мора да сам је гледала бело јер ми је врло брзо испричала све што је знала, о томе да је Лулу сликарка, Францускиња, нечија ћерка чије име нисам чула; Ансел де Шер је био, па, плејбој. Имао је јахту, пловио је свуда по свету, син је француског барона и његове жене Аустријанке (има титулу!). Немогуће богат. Говорио је петнаест језика, рекла је (кад сам га касније питала о томе, насмејао се и рекао – не, само седам или отприлике толико). Увек је поред себе имао лепу жену, али ни са једном није желео да се ожени. Картао се за новац. Кладио се на коње. Починио свакакве неподопштине и слика му је увек била у часописима.

Погледала сам човека који је тихо намотавао тестенину на виљушку за столом крај прозора. Његова сапутница је седела поред недирнутог јела, пушила, дурила се. „Звучи као измишљени господин из књиге”, рекла сам.

Наша лакомислена другарица је забацила главу, увређена, и рекла: „Његова сорта увек делује тако, али тако и знаш да су стварни. Осим тога, видиш ли дијамант на његовој кравати?”

„Како да га не видим? Скоро да ми је избио око”, подсмехнуо се мој муж. Већ сам почињала да сумњам да је мој јадни муж потајно сноб, неко ко је презирао Европу, али нас је зато сместио у најбољи хотел у Буенос Ајресу, ко се претварао да воли скромно да се храни – пиринач и пасуљ, али није успевао да обузда похлепу у погледу кад би испред њега ставили таџир са гушичјом цигерицом.

„Тај дијамант је његов потпис”, рекла је наша другарица-трачара. „Кажу да је припадао његовој пра-пра-прабаби која је била љубавница неког француског краља. Сад кад сам га видеда уживо, па, могу рећи да верујем у то”, рекла је са жаром.

„Сигуран сам да верујеш”, рекао је мој муж и убрзо затим започео препирку са жениним мужем у вези с вечерашњом забавом. Завршили смо вечеру и хладно се опростили с њима, попели се у нашу собу, а забава је наравно отпала, на моје велико незадовољство.

„Та вулгарна трачара”, пушио се од беса мој муж, „није добро да утиче на девојку попут тебе.” Уосталом, рекао је, није ни хтео да изађемо већ је мислио о једној забавној ствари коју бисмо само нас двоје могли да радимо... Али мени је било доста наше собе и махнито сам ходала по њој све док није одустао и заспао, лица зароњеног у књигу. Још сам била обучена и изашла сам у ходник с намером да искористим свој статус удате жене и седнем у бар, попијем сама чашу вина, можда посматрам људе кроз прозор док пролазе улицом. Позвала сам лифт, лупкала врхом стопала и исправљала одећу да не изгледа као да сам је сама сашила, и ставила руж на усне.

Чула се звоњава, бука коју је лифт правио док се јечећи заустављао. Златна врата су се споро отварала и моје срце је загалопирало јер се у лифту, погнут у ћошку, налазио нико други до барон Ансел де Шер с неупаљеном цигаретом у руци. Исправио се, а очи су му заискриле када сам ушла у лифт.

„Па, здраво”, рекао је кад су се врата уз јек затворила. „Па ви сте једно дивно створење. Чекајте, немојте ми рећи. Норвежанка сте, жена неког дипломате, зар не?”

„Не”, рекла сам док је лифт уз трзај започињао силазак. „Из Висконсина сам.”

„Ох! Висконсин”, рекао је. „Сјајно. Какав акценат, тако шармантан, рустичан.”

Споро је, споро лифт клизио ка доле, прошао је трећи, потом други спрат, а Ансел де Шер ми се осмехивао устима пуним савршених белих зуба. Док смо се спуштали ка првом спрату, одвојио се од зида и примицао ми се све ближе, да бисмо се напослетку нашли тек за длаку удаљени једно од другог. Задржала сам дах. Спустио је главу, као да жели да ме пољуби – сигурна сам да бих га пустила, био је тако zgodан – али уместо тога, загнурио ми је нос у врат и дуго ме њушио.

Затим се повукао, затворених очију, и задовољно уздахнуо. „Тако сам и мислио”, промрмљао је. Врата су се отворила. Наклонио ми се и изашао у хол. Стајала сам ошамућена у лифту док се врата нису поново затворила и лифт, уз уздах, почео да се успије.

Следећег јутра, док сам чекала мужа да се спреми за доручак, сањарила сам о том чудном, наелектрисаном тренутку. Да ми прође време, гледала сам кроз прозор у парк и видела старицу како се вуче заједно са стварима које је купила. Села је на клупу и спустила намирнице поред ногу. Полако, приближила је дрхтаве руке лицу; црна флека је почела да јој се шири преко сукње. Изгубила је контролу над бешиком. Плакала је од стида. Била сам тако млада тада, имала сам тек осамнаест, а толико ми је било жао старе госпође да сам пожелела да је ударим. Склонила сам поглед, поново помислила на Ансела де Шера у лифту, и када сам поново погледала старицу, изгледала ми је десет пута јадније, комично с тим великим ушима и мушким чизмама на ногама. Позвала сам мужа и показала му је јер ми се чинило да ми је једино то – подсмех, може учинити подношљивом, смејали смо се заједно и наставили смо да се смејемо чак и кад смо закорачили у трпезарију за доручак, блиставу од светлости која је улазила кроз високе прозоре.

Било је рано и сви су столови били празни сем једног поред прозора, где су седели Ансел де Шер и његова девојка. Устао је кад нас је угледао, извукао столицу и позвао нас. Сели смо с њима и причали уз кафу.

„Причао сам с Лулу о вама”, рекао ми је Ансел де Шер уз осмех. „Американка румених образа, рекао сам јој, лепа као пастирица. Тако смо вас назвали. *La Bergère*. Лулу је жарко желела да вас упозна.”

Лулу је преврнула очима и промрмљала: „*Bof, la berceuse*.”¹ Иако мој француски није био сјајан, чак је и мени било познато, захваљујући часовима историје уметности, да *la berceuse* заправо подразумева дадиљу. Зацрвенела сам се, а Ансел де Шер се смејао све док није видео да сам је разумела. Онда је рекао: „Ах, морате јој опростити, ова луцкаста девојка је уметница, нема никакве манире.”

Цокнула је језиком и спремила се да изговори неки бесан коментар када је плави лептир лелујао долебдео кроз прозор. Још могу јасно да га видим пред собом у тој светлој просторији, његову крхкост.

„Погледајте!”, рекла сам док се лептир спуштао на врх сребрне кашике и остали су се окренули да виде. Још три лептира су улетела после првог.

„Ово је најезда”, повикао је мој муж, најежен. Али Ансел де Шер је устао и рекао: „О, боже, не, никако, ово је чудо.” Потрчао је према прозору, погледао напоље и казао: „Пожурите, пожурите напоље, сви, ово морамо да сликамо!”

Било је то наређење: пожурили смо. Лептири су преплавили улице, претворивши зграде у дрхтава тела, а стоике у месечаре који су се дивили префињеним сновима крај својих ногу. Ансел де Шер је направио на стотине фотографија. Лулу је покушавала да намести штафелај пре него што се појаве птице и покљуцају сваку од тих тињајућих зверчица. Оставили смо је ту, а мој муж, Ансел де Шер и ја смо ходали градом сатима све док се, с другим налетом ветра, лептири нису подигли сви као један и нестали. На земљи су лежала сломљена крила, изгажена, а врапци су стајали на дрвећу надути, затворених очију, пресити.

Када је последњи лептир отишао и улице попримиле стари, прозаичан изглед, осетила сам дубоку жалост, губитак нечега што нисам ни знала да имам. Када се окренуо ка нама, Ансел де Шер је исто имао влажне очи. Прочистио је грло, обрисао чело и рекао: „Пријатељи, време је за малу прославу.” Иако је мој муж негодовао, Ансел де Шер нас је ухватио испод лактова, одвео у блистави кафић и натерао нас да пијемо виски. Били смо трештени пијани до после поднева. Сећам се да сам га једном питала за Лулу, на шта је европски слегнуо раменима рекавши: „Ох, она је велика девојка, снаћи ће се.” У неком тренутку смо вечерали, сећам се одличне кобасице, реке вина и конобара савршених зуба како се нагиње нада мном. Мој муж лежи посред подијума за игру и ми га убацујемо у такси, машине нам попут оца говорећи Анселу де Шеру да се добро брине о његовој женици, такси га одвози, а барон и ја остајемо сами. Познавала сам добро свог мужа, знала сам да је сам себи честитао на томе што је открио привлачност девојке са фарме коју би већина других мушкараца превидела. По њему, није постојала никаква опасност да изазовем пожуду код међународног плејбоја поред оштро исклесане, елегантне Лулу.

¹ *Па, дадиља* (фр.). Заправо, ради се о слици „Успаванка” Ван Гога на којој је приказана дадиља, госпођа Ролан, како љуба колевку. *La berceuse* у дословном смислу значи успаванка. (Прим. њрев.)

Али кад смо остали сами, Ансел де Шер се нагнуо према мени и на уво ми шапутао ствари од којих сам остајала без даха, црвенела и од којих ми је постало врућина. Пољубио ми је сваки прст; оставио је траг пољубаца на мојој пуначкој надлактици да би ми, на крају, спустио усне на кључну кост. Касније, на улици осветљеној гасним лампама, малецки, смежурани старац ме је дохватио певушећи ми танго у груди докле му је допирала глава. Умирала сам од смеха и нисам успевала да играм; упорно је покушавао да ме натера да пратим његова стопала. Из мрачног довратка, где је стајао и пушио, очи Ансела де Шера су блистале гледајући ме.

Муж и ја само се пробудили у подне наредног дана, сломљени. Једва смо успели да затражимо да нам донесу храну у собу и јечали смо у кревету све док храна није стигла. Када су се колица са храном најзад докотрљала у нашу собу, сем јаја, кафе и тоста, на њима се налазио и малени, савршени букет ружа чајевки. Гледала сам дуго у поруку не успевајући да разумем шта на њој пише, све док ми је муж није отео из руке. Прочитао је наглас: „Драга моја пастирице, Лулу је инсистирала на брзом одласку те одлазимо журно. Веома ми је жао што се нисмо лично опростили. Осећам, ипак, да ћемо се поново срести, и тада ћу инсистирати на тангу. Твој Ансел.”

Мој муж је окренуо карту не би ли видео да ли на полеђини пише нешто за њега, а затим је поново прочитао поруку. „Танго? Твој Ансел?“, мрачно је рекао. Љубомора му је искривила усне и по први пут ми је био ружан. Сам господ зна да то није био и последњи пут.

„Слушај”, рекао је, „да ли си прошле ноћи урадила нешто...”

„Не”, нестрпљиво сам рекла, „наравно да нисам.” Управо то сам рекла, мада ми је кроз главу пролазила слика дугог и сланог пољупца на вратима, руке на мојим грудима. Окренула сам се ка мужу, насмејала му се и рекла: „Шта бих уопште могла да радим с тим европским кицошем кад имам тебе овде поред себе?” И: „Шта, мислиш да сам толико неодољива да међународни плејбој није могао да скине руке с мене?” Знала сам да је мислио да нисам. Тог туробног јутра сам схватила да ће до раздора у нашем браку доћи услед убеђености мог мужа да се оженио женом „испод себе”. Задиркивала сам га све док се није насмејао и убрзо смо заборавили на јаја која су се претворила у гуму на нашем тањиру.

Живот се наставио, све мање магичан како су године пролазиле. Ансел де Шер би се сигурно развио у причу коју бих причала током забава да га нисам, убрзо после свог развода, поново срела. Још сам била млада и очајно сиромашна, тако да сам први пут у животу била помодно мршава. Радилa сам пола радног времена као секретарица у медицинској ординацији јер је мој муж одбио да ми да алиментацију, нек је проклето његово јефтино срце. Његова нова девојка је, знате, имала троје деце и већ се мучио да састави крај с крајем, нарочито са својом јадном платом коју је добијао од Партије, како ми је рекао, и као права глупача меког срца, поверовала сам му. И то је био наш последњи сусрет. Живела сам тада у преуређеном орману у Кинеској четврти, имала сам решо на којем сам спремала храну и прихватала сам сваки позив на састанак како бих јела на туђи рачун. Бубашвабе су се сливале на под попут испражњених чаура метака кад год бих упалила светло; једне ноћи сам се пробудила и видела човека који се ушуњао кроз прозор, гледао ме је како спавам.

„Дајем ти десет секунди да одеш”, полако сам рекла и почела да одбројавам. Излетео је напоље после четири.

Ипак, било је то сјајно време. Ми, девојке из канцеларије, имале смо обичај да мешамо пиво са цином и пунчом у праху, сипамо то у чаше за мартини које је неко донео из Војске спаса, напијемо се и кунемо се да нам је боље него у ноћном клубу у центру. Кад смо имале новаца, одлазиле смо у отмене ресторане и наручивале само кафу и питу, седеле сатима уживајући у животу на високој нози, све док не бисмо купиле мушкарце или нас главни конобар не би љубазно замолио да одемо.

У једном од тих ресторана видела сам Ансела де Шера. Седела сам издужена на каучу, смејала се, када ми је неко ставио руку на очи и чула сам му глас како ми певуши на уво: „Па, *bonjour*, моја пастирице, једва сам те препознао.” Поскочила сам од одушевљења; изгледао је углађено као и увек, попут мачке у тами ресторана. Предложио је да одемо негде другде на пиће; у секунди сам оставила своје запањене другарице и отишла с њим. У граду је, рекао ми је, само на две недеље, пословно, у вези са фондацијом у чијем управном одбору седи, одмахнуо је руком. Рекла сам му за свој развод, на шта је климнуо главом, озбиљно, и рекао: „Та гадна бува није била вредна ни колико твој мали прст, драга моја.” Вреле сузе захвалности су ми се појавиле у очима.

Попили смо пиће у бару његовог хотела и он ми је причао о својој новој жени и ћеркици, како је рођена с менингитисом, али је добро, слатка девојчица, његова радост. И све то ми је причао гледајући ме, дајући ми понуду. Отпила сам гутљај, осмотрила његово лепо лице уз осмех – понуда прихваћена. Попели смо се у његову собу. Била је сва позлаћена, пуна ствари које су светлуцале и звониле, палата у поређењу с мојим пренатрпаном ормаром. Скинуо је ципеле, ја сам скинула чизме. Извадила сам жути дијамант из његове кравате и ставила га на комоду. Скинуо је манжетне, закотрљао их руком, а затим споро скидао кравату, све време ме гледајући.

Међутим, када сам откопчала хаљину од колена до врата, зауставио ме је. Повукао је обе стране моје хаљине, раширио је као завесу и друго гледао моје тело. Изгубила сам нешто од своје раније пуноће, али и даље су ми груди биле лепо попуњене и била сам навикнута на то да у овом тренутку мушкарци посегну за мојим откривеним грудима. Али Ансел де Шер није гледао моје груди. Сео је на ивицу кревета, привукао ме и подигао поглед ка мом лицу.

„Ох”, промрмљао је. „Видим твоја јадна ребра.” И онда их је, једно по једно, љубио, нежно, одоздо ка горе, а онда прешао на другу страну. Затворила сам очи како бих осетила његове усне, топле и нежне на мојој кожи, и сетила сам се лептира у Буенос Ајресу, док су отварали и склапали своја сјајна крила.

Али, нешто тешко је пало на врата у ходнику. Зауставили смо се и погледали према вратима, затечени. Квака се померила; видела се сенка стопала испод врата. Неземаљски промукли глас, женски, рекао је: „Знам да си унутра, Анселе, знам да си унутра, унутра си, пусти ме да уђем.” Чуо се звук клизања, мора да је жена склизнула низ врата на под. Замислила сам је као младу, лепу жену, пијану, с размазаним кармином. „Анселе?”, рекла је. „Молим те. Ох, молим те?”

Повукла сам се уназад и Ансел де Шер ми је упутио покајнички осмех. Села сам поред њега на кревет и узела га за руку. Неко време смо слушали жену како

плаче у ходнику, прсти су му били топли и суви у мојој руци, онда је уздахнуо, пољубио ми руку и прошапутао: „Увек постоји следећи пут, моја пастирице.” Прошапутала сам: „Наравно, наравно.” Нисам могла да га гледам док сам закопчавала хаљину, скупљала своје ствари. Уредно се обукао, а ја сам му поново закачила жути дијамант на кравату. Пољубио ми је капке, једном, два пута, затим је нежно говорио кроз врата све док се девојка није померила. Изашао је и она је проговорила. Њихови гласови су се полако удаљавали ходником.

Чекала сам неколико минута у лажној фотељи Луја XIV, под озбиљним погледом неког мртвог белца у уљу. Док сам излазила, пре него што ћу закорачити у превише светао дан, видела сам леђа Ансела де Шера и жене у бару, њена као да су била без костију док се наслађала на њега, његова су била глатка као фокина. Сем целог тела и стомак ме је болео: рачунала сам на собну услугу, кржави хамбургер пун сокова, сладолед с толико шлага да ме натера на плач.

И да ми није послао изванредне чоколаде у ординацију касније те недеље, била бих срећна да га поново сретнем, што се и десило отприлике три године касније, на вечерњој забави коју је приредила сестра мог другог мужа. Била је то мала прослава у част нашег брака који је склопљен недељу дана раније, и сестра мог мужа је желела да нас упозна с припадницима високог круга у ком се она кретала: Ансел де Шер је био међу њима. Када сам тек упознала мог драгог и тихог другог мужа, веома ми се допао, иако сам у то време била у потрази за богатим мужем, а он је заузимао низак положај на лествици државне телевизије. Када ме је после два месеца излажења питао да ли желим да се удам за њега, изненадивши саму себе, одговорила сам: „Ах, па наравно, што да не.” На забави сам те вечери видела како су моје деонице астрономски порасле у очима моје заове због мог пријатељства с Анселом де Шером, због пажње коју ми је указивао. Одвео ме је у ћошак где смо остали читав сат, држао ме је за руку, као у знак топлог пријатељства, мада би моја сирота заова сигурно доживела шлог да је знала шта ми је говорио. Неколико месеци раније сам почела да цогирам – у питању су касне шездесете, била сам испред свог времена – и он је коментарисао како ми је лагано и снажно тело, и говорио ми шта би радио с њим. Терао ме је на смех као да сам поново лакомислена осамнаестогодишњака. Дала сам му наш телефонски број, запамтио га је и рекао ми да ће ме назвати следећег дана. Отишао је након широког загрљаја и разметљивих речи о томе како ћемо се ускоро поново видети, лице ми је и даље било врело док смо се колима враћали кући.

Мој муж се у то време борио за своје место на телевизији и није могао себи да дозволи да удаљи од себе некога као што је Ансел де Шер, који је обезбеђивао средства за многе пројекте. Нисам сигурна да ли је ико знао у то време чиме се Ансел де Шер заправо бави: говорили су да је укључен у послове који су се тицали међународних односа, за мене је то значило да је заправо трговац оружјем. У сваком случају, хвалили су га сви који су и сами били хваљени. Мој други муж је целе те вечери седео, мучно нам се осмехивао с другог краја собе не усуђујући се да прекине наш интимни разговор. Био је фин човек, одгајан на Средњем Западу и ужа савао се сукоба; ништа ми те вечери није рекао у вези са Анселом де Шером, нити било којом другом приликом. Ипак, да ме је мој стари пријатељ позвао као што је

рекао да ће учинити – понекад помислим и да ме јесте звао – муж ми никад не би пренео поруку. Тек сам много касније, кад је мој адвокат прегледао кутије са документима током развода, схватила дубину мржње коју је мој муж осећао према Анселу. Ту су се налазиле старе слике Ансела де Шера из часописа, плејбоја из седамдесетих, тек мало остарелог око усана и стомака, којем је мој муж доцртао козју брадицу и ђаволје рогове, прецртао му лице у друштвеној рубрици. Унаказио је и једину заједничку фотографију Ансела де Шера и мене, ископавши му очи, док сам ја стајала поред њега, плава и мршава у финој хаљини, с дијамантима који су деловали скромно и бојажљиво у поређењу с огромним жутим дијамантом на кравати Ансела де Шера.

Чак се и данас питам да ли је мој муж имао некакве везе с изненадним бароновим падом у немилост – кружиле су неке ружне гласине о томе да су нечији цепови били напуњени средствима која су долазила с погрешног места, био је и експлозе у часопису телевизијске станице у којем је његово име поменуто у лошем смислу – али, у време кад сам хтела да питам свог другог мужа шта је то учинио мом јадном пријатељу, узела сам му трећину новца и мислила сам да немам права да га испитујем о томе. Можда звучи ниско, али лепа гомила новца сасвим добро надомести топло тело у кревету, и једино жалим што то нисам учинила раније, кад сам први пут посумњала да се мој лепо васпитани муж интересује за своју асистенткињу. *Прави ѝеније*, тако ју је звао, сав срећан. Никад ми није пало на памет да га питам у чему се тачно огледала њена генијалност.

У сваком случају, пропаст другог брака учинила ме је тужном, потрошеном, док ми је тело јурило према доби кад више неће моћи да понесе дете. Чезнула сам за дететом, али нисам помишљала да га сама родим и одгајам. Чинило се да ми није преостало ништа друго сем да се смејем у озбиљно, смежурано лице времена. Једно време сам живела животом веселе удовице, све док, једне кишне ноћи, није наишао мој трећи муж и оборио ме с ногу као удар топлог ветра, што и јесте био. Био је добар човек, власник галерије, који је сам стекао своје богатство, толико вешт да је умео да направи најразличитија мала створења од било чега што би нашао крај себе, тако је био скроман да су ми биле потребне године да схватим да је заправо желео да буде уметник. Мој трећи брак је био вредан чувања. Готово одмах смо добили сина који је био сан, имали смо викендицу у Мејну и још једну на обали Флориде, забаве, одморе и печења јастога на плажама. С времена на време, на забавама, у поглед би ми упловило оно блиставо и насмејано лице које би призивало стару бол, убрзало срце и на шта би моје тело одговорило онако како није још откако сам била девојка. Ансел де Шер би ме погледао преко собе кратким погледом који као да се смејао читавом свету и једино мене позивао да се придружим шали. Нежно би ми се насмејао, пољубио руку, рекао, ах, зар то није моја најомиљенија пастирица на целом свету. Али никада више се нисмо нашли сами у скровитом углу собе, никад више нисмо покушали да поновимо наш деценијама одлагани састанак.

Ипак, и даље ме је излуђивао, тај човек. Док сам седела с пријатељицама уз пиће, описивала сам га другачије, као првог љубавника, имагинарног, Аргентинца шармантног осмеха с којим сам једном давно плесала танго по калдрмисаној

улици. Описала бих га онаквим какав је био, са зализаном црном косом, танким носем, лицем по којем се смењују ироничне мисли, изненадне сузе у очима. Описивала сам његово тело онако како сам га замишљала, бело и исклесано попут слоноваче. Стално сам причала те исте приче, тако да сам почела да верујем у њих, и кад год бих видела лице Ансела де Шера које је старило, а које се појављивало на различитим догађањима, поставила бих човека којег сам измислила испред човека какав је он у ствари био. То је било толико снажно да бих, током кратког тренутка када бисмо се угледали и заплвили преко собе једно другом у сусрет и пољубили се, била преплављена носталгијом, тешком и дубоком као поплава.

Био је једина особа коју сам срела а која је увек била тако елегантна, тако на свом месту. Кад ми је муж умро пре десет година, примили смо толику масу цвећа да је син морао да га распореди по другим гробовима. Међу гомилама љиљана и ружа, у кућу је стигао и минијатурни букет ружа чајевки у античкој сребрној вази, без поруке, ехо свог друга од пре толико времена. Ставила сам га поред кревета. Био ми је велика утеха кад бих ујутру отворила очи.

У последњих шест година или више, ниједном га нисам видела: у овим годинама није необично имати драге пријатеље и не виђати их. Чула сам да се повукао у пензију негде на Британска Девичанска Острва, да живи мирним животом окружен песком и морем. Ипак, веома је чудно што ми се само неколико дана пошто сам унуци показала слику из Буенос Ајреса, Ансел де Шер јавио телефоном. „Драга моја пастирице”, рекао је, „прошло је толико много времена. У граду сам ове недеље и много бих волео да се видимо, ако имаш слободног времена.” Наравно да сам рекла да бих била срећна да се видимо. Али нисам желела да помисли да нисам заузета тако да сам предложила да се сретнемо недељу дана касније. Да ли због таштине или поноса, не знам, позвала сам га у свој стан. Не знам шта сам тиме хтела, да покажем да још увек лепо изгледам, да сада имам новца, прави стан, дивне слике по зидовима које је мој муж пажљиво сакупљао. На крају, ја сам *comme il faut*,² и можда сам само хтела да он то зна. Можда сам хтела и нешто више. Нисам сигурна.

У сваком случају, јуче ујутру, кад је требало да ме посети, помучила сам се да нађем праве колаче и чај, док се Роза размахала по стану, бришући, да све изгледа беспрекорно. Осетила сам се луцкастом, као поново млада. Нисам била толико нервозна због посете мушкараца још од оног дана кад сам седела у женском студентском дому у Медисону, дрхтећи од узбуђења, с косом у локнама, чекајући тренутак када ћу се спустити низ степенице да одем на састанак са својим првим мужем.

Најзад, интерфон је зашустао, лифт се уз зујање отворио и мој стари пријатељ је закорачио у стан. Сећала сам га се као високог и због тога сам носила штикле, али изгледао је смањено, и кад ми је пољубио образ сувим уснама, морао је да се истегне. Очи су му биле уоквирене мрежом бора, а његова коса, некада тако сјајна и црна, истањила се и побелела и била пребачена преко ћелавих тачака. Али када је Роза узела његов капут и шал, одело му је, као и увек, било савршено сашивено, и носио је стари, огромни дијамант на игли за кравату. Његове проницљиве очи су опазиле моје прво запрепашћење и насмејао се: „Године чак и великане учине

² Особа на месту (фр.). (Прим. њрев.)

скромнијим, драга моја”, рекао је. Удаљио се корак уназад, држећи ме за руке, и додао: „Али не и тебе, изгледаш љупко. Изгледаш као да имаш дупло мање година.”

„Ти стари шармеру”, рекла сам му осетивши како се загревам, и увела га у дневну собу где смо сели дивећи се погледу – ветру у голим зимским гранама док обара снег с врхова дрвећа. Узео је залогај колача и причао о различитим темама, о томе како је неко писао његову биографију, о интервјуу на државном радију, како је глупо уложио новац у посао свог сина и гледао како му се компанија распада као да је сачињена од пепела. „Али”, уздахнуо је, „то је живот”, и ја сам се сложила с њим, затим сам причала о управним одборима у којима сам седела, предстојећем венчању своје унуке, смрти мужа пре десет година и како понекад будем усамљена у великом стану.

Овако смо учтиво разговарали сат времена или више, све док Роса није ушла и узела чајник да га допуни. Онда, кад су се врата кухиње затворила, а ми остали сами, нагнуо се према мени уз чудноват осмех. „Као што вероватно претпостављаш, ово није, нажалост, само пријатељска посета, драга моја. Дошао сам код тебе”, рекао је, „јер смо стари пријатељи, а знам да си изузетно истанчана жена.”

„Ох”, рекла сам, спуштајући пажљиво шољицу. Посматрала сам парк, врону на грани чија је глава ишла горе-доле, и погледала га. „Молим те”, рекла сам. „Настави.”

Уздахнуо је, прешао елегантном руком преко бутине. Прео је, говорећи ми, као што сам и сумњала, да се нашао у оскудици, да је живео превише добро, лоше инвестирао, и тако редом. Чуо је, ко зна где, да ми се унука удаје. Помислио је да бих можда желела да детету дам поклон који ће засенити све друге. Једина унука, око моје, заслужује нешто непроцењиво. Нешто што ће јој помоћи ако се, не дај боже, нађе у оскудици. Јер, слегнуо је раменима, никад се не зна, зар не?

Подигао ми је руку с колена и у њу нежно положио жуту иглу за кравату коју је скинуо док је говорио. Рекао је: „Можеш да га претвориш у огрлицу. Моја пра-пра-прабаба, Анријета Ансел де Шер, носила га је као огрлицу”, рекао је. „Диван украс на њеном грлу.” Чврсто ми је затворио шаку и климнуо главом.

Устала сам и одшетала према прозору леђима окренутим њему. Држала сам дијамант испред себе, и он је сијао као живо створење у суморној зимској светлости, најсветлија ствар у граду. Очи су ми засузиле као луцкастој девојчици. Од милион ствари које сам имала сада да понудим, ранило ме је то што је тражио. Грло ме је заболоо и кад сам најзад смогла снаге да проговорим, речи су из њега изашле уз шкрипу. „Колико тражиш?”, рекла сам.

Рекао је суму. Погледала сам дијамант, трептао је. Цена је била више него двоструко већа но што је дијамант вредео: било је јасно да је од мене тражио да дам не један, већ два поклона. Рачунао је на то да сам постала довољно истанчана током живота да будем свесна да заправо тражи милостињу, али да је сувише отмен да то назове тако. За тренутак сам се осетила изгубљеном, провинцијалка поново, заглављена у малом простору са заводником тек за длаку удаљеним од себе. Помислила сам како би било да поседујем ту ствар, његов понос. Помислила сам како би било да сведем све те силне године на трансакцију, један исписан чек. Помислила сам и на свог доброг последњег мужа, колико је мукотрпно радио да заради новац, и та мисао је учинила да почнем да се љутим. Ансел де Шер је тражио да му

платим, за шта: љубазност коју је некада давно указао сељанчици према којој није морао да буде љубазан? Флертовање? Пријатељство? Нисам знала да треба да платим за то.

У глави је почело да ми бубња. Нисам још била стара и надала сам се да имам још живота пред собом. Још нисам била стара, а већ сам толико много дала у добро-творне сврхе.

Окрнула сам се, држећи у руци иглу за кравату као цвет љутића, и нежно му је прикачила на кравату. „Жао ми је”, благо сам рекла, „али унуци сам већ купила сет за ручавање.”

Ансел де Шер је истресао мрве с панталона и устао, док му је мали осмех играо на уснама. „Наравно, наравно”, рекао је. „Разумем. Мора се бити практичан, нисам ни очекивао лакомисленост од тебе, драга моја пастирице из Ајове.”

„Висконсина”, рекла сам. „Заправо из Висконсина.”

„Добро”, рекао је, „добро. Летим сутра за Лондон и треба да се пакујем. Хвала ти на чају. Заиста је веома укусан.”

Кренуо је према вратима и извадио капут из ормара. „Сачекај”, рекла сам, „само тренутак. Сачекај”, рекла сам, али он је сад био црвен у лицу и стављао је шал око врата.

„Ах, драга, не брини за мене, све је у реду. Заиста морам да идем.” Нагнуо се према мени како би ме пољубио у оба образа, али се уместо тога приближио мом увету и рекао чудну ствар. „Узгред”, рекао је, „млеко ти се укиселило. Мислим да треба да знаш.”

Ушао је у лифт и добацио ми пољубац док су се врата затварала. Остала сам да стојим, горећи од стида, а потом сам пожурила до стола са чајем. Подигла сам посудницу са слатком павлаком до носа и ољушила је, узела гутљајчић кашичицом. Деловало ми је исправно. „Розо”, позвала сам је и она је брзо ушла носећи чајник у руци, збуњена јер је мој гост тако брзо отишао. Натерала сам је да и она узме гутљај, али и Роза се павлака чинила исправном те смо обе слегнуле раменима, а ја сам отишла у своју собу допуштајући главобољи да прерасте у звер.

Била је касна ноћ кад сам се поново пробудила, и тек тада схватила шта је мој пријатељ заправо мислио. Оне ноћи у лифту у Буенос Аиресу, пре толико много година, кад ми је ољушио врат, рекао је да је намирисао млеко. Остала сам будна целе ноћи, горела сам. Моја унука је свратила јутрос и била је нежна према мени након што ми је видела лице. Касније ми је син телефонирао и позвао ме да заједно с њим и његовом женом одем на Тортолу на неколико недеља, и врло је вероватно да ћу прихватити. Свидеће ми се сунце, плажа и даикири, као и небо с пуно плаве боје у себи, ослобођење од неизбежне зиме.

Ипак, од последњег чудног сусрета с Анселом де Шером, ухватила сам себе да посматрам голо дрвеће како игра по мојим светлуцавим зидовима и мислим на Буенос Ајрес. Много пута у животу сам пожелела да се вратим у тај град и иако сам могла то да урадим више пута, стотину, из неког разлога нисам. И вероватно никад и нећу. Питала сам се сад, у светлуцавој, скупој пустињи свог стана током бескрајне зиме, да ли је тај град који сам тако волела могао остати исти након толико времена? Да ли малецка старица и даље седи у парку на клупи, јецајући тихо у

своје шаке? Да ли онај старац још притиска своје смежуране образе уз груди пуначких младих жена, певушећи танго, на улицама осветљеним гасним лампама? Да ли ветар који мирише на џунглу доноси велике облаке лептира на његове улице? Да ли су, у ресторанима, конобари и даље елегантни, а шницле се и даље сијају, дебеле као језици; да ли су тамо и даље реке, океани вина да нам се заврти у глави, да нам оперу тела да поново постану лепа?

(С енглеској превела Данијела Јовановић)